

STANISŁAW TYLUS SAC

NIEZNANY DOKUMENT PARAFII JAWORÓW (ARCHIDIECEZJA LWOWSKA)

Kościół parafialny w Jaworowie, leżącym w odległości 48 km na północny zachód od Lwowa, był prawdopodobnie fundowany przez księcia Władysława Opolczyka już w 1352 r.¹ Nie można przyjąć tego za zdanie prawdziwe, gdyż Ruś Halicka w tym czasie była w trakcie przyłączania do Polski. Wówczas nie było jeszcze kościołów na Rusi, poza Lwowem, i być może Kołomyją i Haliczem, a sam Władysław objął księstwo opolskie dopiero w 1356 r.; urząd wielkorządcy Rusi Czerwonej zaś otrzymał dopiero w 1372 r.² Nie mógł być on zatem fundatorem parafii. Za takiego uchodził książę opolski i raciborski Waclaw, dziedzic Jaworowa. Dokument fundacyjny Waclawa datowany był na 20 II 1454 r. Znane są kolejne uposażenia kościoła z 14 II 1470 r. Piotra z Szamotuł, kasztelana poznańskiego i z 1512 r. Łukasza Górki, kasztelana poznańskiego, dziedzica Jaworowa. Kościół miał tytuł Wniebowzięcia NMP i św. Barbary³

Po raz pierwszy publikowany poniżej dokument został wystawiony 15 III 1501 r. przez Andrzeja Boryszewskiego arcybiskupa lwowskiego dla kościoła parafialnego w Jaworowie, którym to potwierdził dokumenty fundacyjne kościoła na prośbę An-

Dr STANISŁAW TYLUS SAC – adiunkt Katedry Historii Kościoła w Średniowieczu Instytutu Historii Kościoła KUL.

¹ J. K r ę t o s z, *Organizacja archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*, Lublin 1986, s. 189, 199.

² W. D w o r z a c z e k, *Genealogia. Tablice*, Warszawa 1959, tab. 9; *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. III, *Ziemie ruskie*, z. 1, *Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, oprac. K. Przyboś, Wrocław 1987, s. 148 (dalej cyt.: U.).

³ Archiwum Archidiecezji Lwowskiej w Krakowie, Księgi konsystorskie (dalej cyt. AALw, KK) 4: *Acta actorum omnium et singularium causarum, spiritualium beneficialium, matrimonialium, dotis, decimarum, testamentariorum, libertatis, iurispatronatus et presentationum civilium, criminalium ac mixtarum, forique mixti, necnon profanarum et appellationis coram R. D. Joanne de Tuchola artium magistro, canonico et R. D. Petri Starzechowski archiepiscopi Leopoliensis vicario in spiritualibus et officiali generali ex annis 1541-1747*, k. 588; *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*, wyd. K. Liske, t. V, Lwów 1875, nr 135; O. K u p c i n s k i j, E. R u z i c k i j, *Katalog pergamentnych dokumentiv Centralnoho Derzawnoho Istoryczneho Archiva URSS u L'vovi 1233-1799*, Kyjiv 1972, s. 96, nr 171; *Relatio status Almae Archidioecesis Leopoliensis accedent testamenta eiusdem Th. Pirawski et Joannis Zamoiscii, Archiepiscopi Leopoliensis*, Lwów 1891-1893, s. 132; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski i W. Walewski, t. III, Warszawa 1882, s. 520 (dalej cyt.: SGKP).

drzeja z Szamotuł, kasztelana kaliskiego i dziedzica Jaworowa. Prawo patronatu i prezenty arcybiskup Boryszewski zarezerwował dziedzicom Jaworowa.

Dokument potwierdzał następujące elementy uposażenia parafii: 1. dziesięciny z żyta, pszenicy i słodu, pochodzących z młynów w Jaworowie, leżących nad rzeką Szkło; 2. dwie sadzawki (stawy rybne), jedna na potoku Jaksza, druga w lesie zwanym Wyązownicza, z łąką leżącą obok drogi na Rogoźno; 3. dwa łany pola z łąkami, leżące między innymi łanami; 4. dwa ogrody; 5. dziesięciny z folwarków w Jaworowie i wsi: Zbadyń, Tuczapy, Szgnarzewo, Jezewyże; 6. meszne od wszystkich mieszkańców Jaworowa (posiadających po jednym łanie ziemi) w wysokości jednej kłody⁴ pszenicy; 7. myto w Jaworowie w wysokości jednej mili⁵ soli co kwartał.

Jaworów 1501

Lwów, 15 marca 1501

Andrzej, abp lwowski, potwierdza dokumenty fundacyjne kościoła parafialnego w Jaworowie na prośbę Andrzeja z Szamotuł, kasztelana kaliskiego i dziedzica Jaworowa.

Kop.: Kraków AALw KK 4, k. 587v-589v, pag. dolna. Tytuł: *Jacobus Strzalkowski, Christopherus Strach occasione plebanatus in Javorow* (k. 586v). Wpis 24 października 1550 r.

Andreas Dei gratia sancte ecclesie metropolitane Leopoliensis archiepiscopus et episcopus Premisliensis⁶ Ad perpetuam rei memoriam. Significamus tenore presentium, quibus expedit universis, quomodo ad nostram veniens personaliter presenciam magnificus dominus Andreas de Shamotuly castellanus Calisiensis, heres in Jawo-

⁴ Koloda, kłoda (*tunna, mensura, truncus* – kłoda) – miara zboża o 24 garncach (na Rusi mierzono nią również sól, a także miód). Zwykle miary te były wystawione do użytku targowego na rynkach miast Rusi i stały na specjalnym podwyższeniu. Zrobione były z jednej kłody drzewa, z otworem zatykanym czopem, który po wsypaniu i zmierzeniu zboża był wyciągany z powrotem.

⁵ Mila – *mille, mile* – naczynie służące jako miara ciężaru.

⁶ Andrzej Boryszewski (Boryszowski) z Boryszowic i Żórawiego Błota h. Róża, sekretarz królewski 1479-1486, kanonik krak. 1465-1503, kanonik przemyski 1465-1503, scholastyk krak. 1474, kanonik gnieźn. 1462, kantor gnieźn. 1465, kustosz gnieźn. 1490-1501, kanonik wrocławski 1473, poznański 1485-1503, prepozyt łęczycki 1469, kolektor Kamery Apostolskiej 1471-1474, abp teomonieński i koadiutor lwowski 1489-1493, abp lwowski 1493-1503, administrator apostolski biskupstwa przemyskiego 1500-1503, abp gnieźn. 1503-1510, interrex 1506, zm. 20 IV 1510; J. W i e s i o ł o w s k i, *Episkopat Polski XV w. jako grupa społeczna, „Społeczeństwo Polski Średniowiecznej”* 4(1990) s. 282-285; *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, red. J. Wiśniewski, cz. 1, z. 2, Wrocław 1985, s. 196.

row⁷ revolvens in animo doctrinam sancti Pauli salutarem, quod omnes stabimus ante Tribunal Jesu Christi pro meritis, prout gesimus in corpore, sive bonum fuerit sive malum recepturi⁸ Cupiens igitur eum diem p̄ys et bonis operibus prevenire ac spe firma eternorum premiorum plantare in terris, quod prestante domino cum fructu multiplici colligeret in celis, desideransque ex animo felici comercio, terrena in celestia et transitoria in eterna commutare animo bene deliberato salutari amicorum fretus consilio de libera voluntate coram nobis prestitis suo ac suorum progenitorum desiderio et ordinariam satis faciendo ecclesiam parochialem in oppido Jaworow nostre Leopoliensis diocesis⁹ in honorem Omnipotentis Dei eiusque gloriosissime et Intemerate Genitricis Virginis Marie et eius Assumpcionis ac beate Barbare Virginis et Martiris principalium patronorum festivitatibus fundatam et dotatam et cum de bonis suis hereditariis infrascriptis pro sustentacione rectoris eiusdem pro tempore existentis perpetuo ditavit et dotavit Domino Deo ea in sacrissimum laudis offeren(do) ipsamque ditacionem et dotacionem per nos confirmavi et perpetuis temporibus duraturam corroborari humilime supplicavit. Pro cuiusquidem ecclesie dote et fundo ac rectore, ut prefertur pro tempore existenti sustentacione preffatus dominus Andreas castellanus invitendo suorum predecessorum ordinacioni de molendinis in Jaworow preffata in fluvio Sklo¹⁰ decimam metretam omnis grani, siliginisque tritici et brasei. Duas piscinas, unam in torrente Jakpa¹¹ et aliam in silva Wyązownicza¹² ac pratum memorato stagno Wyązownycza contiguam circa viam in Rogoszn¹³ eundo. Duas laneos agri cum pratis, que continentur in luto, ante istos laneos. Item duos hortos, decimas post araturas prediales oppidi Jaworow et villarum Szbadzyn¹⁴, Thuczepy¹⁵, Szgnarzewo, Jezewyże¹⁶ Item de omnibus hominibus iure

⁷ Andrzej Świdwa z Szamotuł h. Nałęcz, kasztelan międzyrzecki 1472-1482, gnieźn. 1484-1487, kaliski 1487-1500, wojewoda kaliski 1501, poznański 1501, zm. 1511; U., t. I, *Wielkopolska (Województwa poznańskie i kaliskie)*, z. 1, *Urządnicy wielkopolscy XII-XV wieku. Spisy*, oprac. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko, Wrocław 1985, s. 199.

⁸ 2 Kor 5, 10 (Wszyscy bowiem musimy stanąć przed trybunałem Chrystusa, aby każdy otrzymał zapłatę za uczynki dokonane w ciełe, złe lub dobre).

⁹ Jaworów, miasto powiatowe leżące w odległości 48 km na p̄n.-zach. od Lwowa, SGKP, t. III, s. 519.

¹⁰ Szkło, prawy dopływ Sanu, swoje źródła ma w p̄n.-wsch. stronie wsi Szkło, w pow. Jaworów. W Jaworowie od wsch. strony tworzy obszerny staw, następnie płynie przez miasto i przedmieście Nakorzeczne i wpływa na teren wsi Wólka Rosnowska i Porudna, SGKP, t. XI, s. 920-921.

¹¹ Jaksza, rzeka, ma swoje źródła w p̄d.-wsch. stronie Jazowa Starego; płynie na p̄d.-wsch., wpadając do stawu w Olszanicy. Jest to lewy dopływ Szkła, SGKP, t. XI, s. 921.

¹² Wyązownicza, Wyązownycza, bliżej nie określona nazwa lasu.

¹³ Rogoźno, wieś w pow. Jaworów, 9 km na p̄d. od Jaworowa, SGKP, t. IX, s. 676.

¹⁴ Zbadyń, wieś w pow. Jaworów, 18 km na p̄d.-wsch. od Jaworowa, 5 km na p̄d. od Mużyłowic. Przez wieś płynie potok Gliniec, SGKP, t. XIV, s. 508-509.

¹⁵ Tuczapy, wieś w pow. Jaworów, 20 km na p̄d.-wsch. od Jaworowa, ale także grupa domów w Jazowie Starym w części wsi Nowiny, w pow. Jaworów, SGKP, t. XII, s. 601, 602.

¹⁶ Szgnarzewo, Jezewyże, wsie nie zidentyfikowane.

Theuto [k. 588] nico locatis missalia de quolibet laneo unum truncum de siligine et unum de avena. De theloneo in dicto Jaworow unum mille salis ad quolibet Quatuor Tempora per annum. Ipse preffatus dominus Andreas castellanus Calissiensis dedit, donavit et inscripsit donacione perpetua et in ewm per rectorem dicte ecclesie pro tempore existen(tem) premissa omnia percipien(dum), levan(dum) et in usus suos, et successorum suorum omnium canonicè intranen(dum) beneplacitos convertand(um), prout hec in literis seu privilegiis fundacionis dudum per predecessores dicti domini Andree castellani dutus. Quorum privilegiorum seu literarum fundacionis huiusmodi tenores successive sequuntur et sunt tales plenius continetur:

[*następują dokumenty: Wacława, księcia opawskiego i raciborskiego z daty: Kraków, 20 lutego 1454 i Piotra z Szamotuł, kasztelana poznańskiego z daty: Jaworów, 14 lutego 1470*]¹⁷

Post quorumquidem privilegiorum presentacionem nobis per preffatum dominum Andream castellanum huc de anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono die vero Martis decima mensis Septembris feliciter [...]¹⁸ constitutis factam. Fuit nobis per eundem dominum Andream castellanum humiliter supplicatum, quatinus premissa omnia et singula et in privilegiis contenta ac perpetuam dicte ecclesie in Jaworow premissorum donacionum per dictum dominum Andream et suos predecessores, ut premittitur factam et coram nobis resignatam per nosque admissam. Auctoritate nostra ordinaria dicte ecclesie approbari, incorporari, appropriari, inviscerari et perpetuo fero iudicio iurisdicioni et cohercioni ecclesiastice ascribi confirmareque ratificare, erigere, et robore perpetue firmitatis perhennare dignemur.

Nos tandem Andreas archiepiscopus preffatus Leopoldi, feliciter constituti de prelatorum et canonicorum nostrorum capituli ecclesie Leopoliensis infrascriptorum consilio et assenso ac matura deliberacione, dicti domini andree castellani petitionibus devotis et iustis amiven(tis) et que iusta petantibus non est denegandus assensus eos omnes et singulos superius contentos proventus in bonis predictis eodem modo et ordine superius, ut premissum est dicte ecclesie in Jaworow donatos largitos et resignatos in Dei nomine ratificamus, confirmamus, approbamus, invisceramus, appropriamus ad ipsam ecclesiam et eius [k. 589v] rectores pro tempore existentes perpetuis temporibus spectare et per tineri debere decernimus ac decernen(tes) et eximen(tes) ipsos proventus et bona ab omni potestate et iurisdicione seculari. Sed ea teneri et debere solum modo et duntaxat uti potiri et gaudere privilegiis iurisdicione et cohercione ecclesiastica et spirituali ispasque donacionem in evum robur perpetus firmitatis obtinere tenore presencium median(te). Iuspatronatus vero et presentandi vaccacione eiusdem ecclesie occurrente pro varis dominis et heredibus eiusdem oppidi Jaworow reservamus. Harum quibus sigillum nostrum presentibus est appensum testimoni literarum. Actum et datum in Leopoli in domo canonicali die Martis quindecima mensis Iunii anno Domini millesimo qiungentesimo primo, presentibus

¹⁷ Treść tych dokumentów zob. S. T y l u s, *Fundacje kościołów parafialnych w średnio-wiecznej archidiecezji lwowskiej*, Lublin 1999, s. 144-148.

¹⁸ Nie odczytany wyraz.

ibidem, venerabilibus dominis et magnificis Thoma de Drohobycz preposito¹⁹ et Bernardino Vylczek de Lubyeny decano Premisliensi²⁰, Stanislao de Trzebochow officiali²¹, Gregorio Barnabe²², Bernardino Colaczek²³ et Gregorio de Leopoli²⁴ canonicis Leopoliensis, testibus ad premissa vocatis.

¹⁹ Mgr Tomasz z Drohobycza, rektor szkoły lwowskiej, kanonik lwowski, kaznodzieja, prepozyt i wikariusz generalny lwowski, pleban w Mościskach, występuje w latach 1482-1503; *Acta Officii Consistorialis Leopoliensis antiquissima*, ed. W. Rolny, t. I-II: 1482-1498, Lwów 1927-1930, passim (dalej cyt.: AOC); AALw KK 4, k. 589v, 650v.

²⁰ Bernardyn (Bernard) Wilczek h. Poraj, pleban w Busku 1490-1498, prepozyt kaliski 1489, dziekan przemyski 1494, kanonik, abp lwowski, prekonizowany 28 IV 1505, zm. 1540; S. T y l u s, *Dokumenty fundacyjne parafii Baworów, Bruchnal i Kopyczyńce (archidiecezja lwowska)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 67(1997), s. 240-241; K r ę t o s z, dz. cyt., s. 128.

²¹ Stanisław Trzebochowski, oficjał i wikariusz generalny lwowski 1483-1503; K r ę t o s z, dz. cyt., s. 91.

²² Grzegorz Barnaba, kanonik lwowski, występuje w latach 1482-1501; AOC, t. I-II, passim; AALw KK 4, k. 589v.

²³ Mgr Bernard Kolaczek, oficjał i wikariusz generalny 1518-1519, administrator sede vacante archidiecezji lwowskiej 1540, pleban w Czystkach; K r ę t o s z, dz. cyt., s. 91-96; AALw KK 4, passim.

²⁴ Grzegorz ze Lwowa, kanonik lwowski, występujący w latach 1483-1498; AOC, t. I-II, passim.